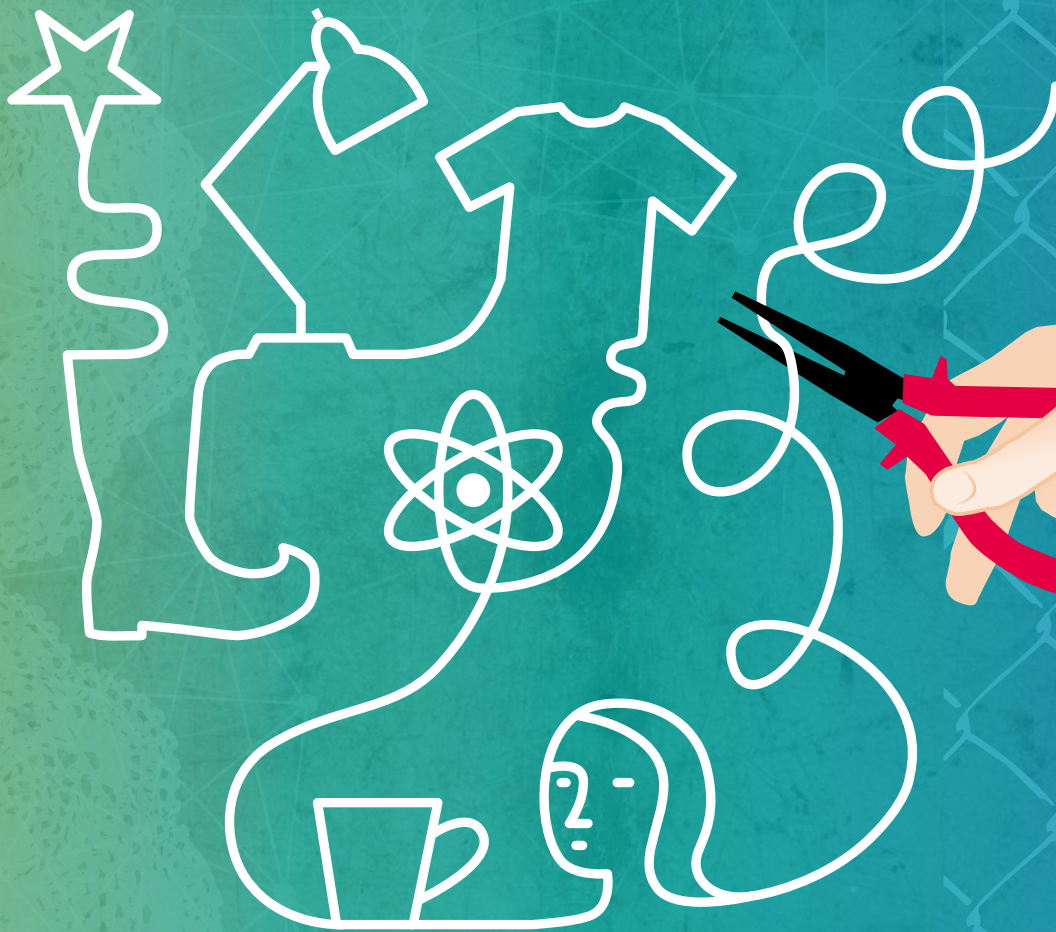

Slöjdens estetiska och kulturella uttryck

– inspiration för slöjdundervisningen

Slöjdens estetiska och kulturella uttryck

– inspiration för slöjdundervisningen

Beställningsuppgifter:
Wolters Kluwers kundservice
106 47 Stockholm
Telefon: 08- 690 95 76
Telefax: 08-690 95 50
E-postadress: skolverket@wolterskluwer.se
www.skolverket.se/publikationer

Beställningsnr: 16:1551
ISSN: 1651-9787
ISBN: 978-91-7559-260-2

Grafisk formgivning: AB Typoform
Omslagsbild: Ann Sjögren/Typoform
Tryck: Elanders Sverige AB, 2016
Upplaga: 2 500 ex

Skolverket, Stockholm 2016

Innehåll

5	Förord
7	Inledning
9	Estetiska och kulturella uttryck i läroplanen
13	Intervju: Fastna inte i begreppen
17	Begrepp
22	Intervju: Låt eleverna arbeta med olika uttrycksformer
25	Undervisningsexempel
30	Intervju: Att utveckla sitt sinne att "se" och uppfatta det man tittar på
33	Nästa steg – att omsätta i slöjdundervisningen
42	Intervju: Estetiska lärprocesser
45	Bedömning
48	Referenser

Förord

Det här stödmaterialet vänder sig till lärare som undervisar i slöjd i samtliga skolformer. Syftet är att stödja och inspirera slöjdlärare i arbetet med ett av slöjdens långsiktiga mål när det gäller förmågan att *tolka estetiska och kulturella uttryck* i slöjdundervisningen.

Materialet har tagits fram av Emma Gyllerfelt, Peter Hasselskog och Mia Keller, som arbetar på Högskolan för design och konsthantverk vid Göteborgs universitet och det har bearbetats av Carina Förare och Gunilla Prüzelius, undervisningsråd på Skolverket.

Det är Skolverkets förhoppning att stödmaterialet ska fungera som inspiration för slöjdlärare att utveckla arbetet med förmågan att tolka estetiska och kulturella uttryck i slöjdundervisningen.

Anna Westerholm
Avdelningschef
Avdelningen för läroplaner

Carina Förare
Undervisningsråd
För- och grundskoleenheten

Inledning

Under 2013 genomförde Skolverket en nationell ämnesutvärdering i bild, musik och slöjd i årskurs 6 och 9.¹ Sammantaget visade undersökningen på framför allt två saker: att området *slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer* har fått ett begränsat genomslag i undervisningen, och att det finns ett stort behov av kompetensutveckling inom området.

- Fler än fyra av tio elever i åk 6 och 9 har en slöjdlärare som svarade att hans eller hennes undervisning i ganska liten utsträckning, eller inte alls, ger eleverna förutsättningar att utveckla förmågan att tolka slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck. Elevernas svar i utvärderingens enkäter bekräftar den bilden.
- Fler än åtta av tio elever har en slöjdlärare som anger att han eller hon är ganska eller mycket angelägen att öka sina kunskaper om estetiska och kulturella uttryck inom slöjd.

Utvärderingens resultat och lärarnas tydliga önskemål om kompetensutveckling är anledningen till att det här stödmaterialet har tagits fram. Förhoppningsvis kan det bidra till förståelse och inspirera till ett tydligare fokus på estetiska och kulturella uttrycksformer i slöjdundervisningen. Stödmaterialet kan med fördel användas i samtliga skolformer; grundskolan, specialskolan, sameskolan och grundsärskolan. Det kan användas av enskilda lärare eller som underlag för kollegiala diskussioner.

Det är viktigt att poängtera att det inte finns något ”rätt svar” på hur man ska arbeta med estetiska och kulturella uttryck i undervisningen. Varje slöjdlärare behöver själv förstå vad estetiska och kulturella uttryck är för att kunna planera och genomföra sin undervisning.

---

1. Skolverket (2015c). *Slöjd i grundskolan. En nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 och 9.*

Estetiska och kulturella uttryck i läroplanen

Här följer en genomgång av de delar av styrdokumenterna som har kopplingar till slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer.

Läroplanen

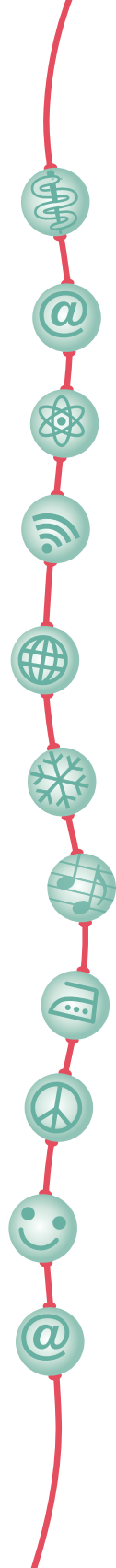
I läroplanens inledande del, *Skolans värdegrund och uppdrag*, står det under rubriken *Grundläggande värden*:

Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet.

Det står också under *Skolans uppdrag* att:

Eleverna ska få uppleva olika uttryck för kunskaper. De ska få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar.

Det som beskrivs i läroplanens första och andra del är sådant som undervisningen i alla ämnen ska inriktas mot, det är alltså inte ämnesspecifika förmågor utan något som hela skolan har som uppgift att arbeta med.

Kursplanen i slöjd

SYFTE

Syftestexten i slöjdamnens kursplan beskriver och motiverar hur och varför slöjd är ett viktigt och obligatoriskt ämne i grundskolan:

Undervisningen i ämnet slöjd ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i olika hantverk och förmågan att arbeta med olika material och uttrycksformer. Eleverna ska ges möjligheter att utveckla sin skicklighet i en process där tanke, sinnesupplevelse och handling samverkar.

Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla idéer, överväga olika lösningar, framställa föremål och värdera resultat. På så sätt ska undervisningen bidra till att väcka elevernas nyfikenhet att utforska och experimentera med olika material och att ta sig an utmaningar på ett kreativt sätt.

Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla kunskaper om färg, form, funktion och konstruktion och om hur dessa kunskaper kan kombineras med medvetna val av material och teknik. Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar förtrogenhet med begrepp som beskriver arbetsprocesser, redskap och slöjdföremåls estetiska uttryck. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla kunskaper om arbetsmiljö och säkerhetsfrågor och om hur man väljer och hanterar material för att främja en hållbar utveckling.

Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar medvetenhet om estetiska traditioner och uttryck samt förståelse för slöjd, hantverk och design från olika kulturer och tidsperioder.

Kursplanens syfte avslutas med fyra långsiktiga mål – förmågor – som eleverna ska utveckla genom slöjdundervisningen. Den fjärde förmågan är den som står i fokus i det här materialet:

Genom undervisningen i ämnet slöjd ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- tolka slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck.

CENTRALT INNEHÅLL

Det centrala innehållet är indelat i fyra kunskapsområden, varav ett är *Slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer*. Innehållet i varje kunskapsområde är strukturerat så att det visar på en progression från de lägre till de högre årskurserna. Alla delar i kursplanens centrala innehåll ska ingå i slöjdundervisningen. Det är däremot inte bestämt i vilken omfattning, i vilket sammanhang eller i relation till vilka förmågor eller delar av kunskapskraven de olika delarna ska ingå. Det ligger dock nära till hands att koppla samman innehållspunkterna i kunskapsområdet slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer med förmågan att *tolka slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck*.

Här är det centrala innehåll som rör slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer:

ÅK 1–3

- Berättelser som inspirationskällor och förebilder för egna idéer och skapande.
- Hur färg, form och material påverkar slöjdföremåls uttryck.

ÅK 4–6

- Hantverk och slöjdtraditioner från olika kulturer som inspirationskällor och förebilder för egna idéer och skapande.
- Hur olika kombinationer av färg, form och material påverkar slöjdföremåls estetiska uttryck.
- Hur symboler och färger används inom barn- och ungdomskulturer och vad de signalerar.

ÅK 7–9

- Arkitektur, konst och design som inspirationskällor och förebilder vid bearbetning av egna idéer.
- Egen formgivning med hjälp av olika material, färger och former.
- Mode och trender, vad dessa uttryck signalerar och hur de påverkar individen.
- Slöjd och hantverk i Sverige och andra länder som uttryck för etnisk och kulturell identitet.

KUNSKAPSKRAV

Olika delar av kunskapskraven kan vara aktuella beroende på arbetsområdet, innehållet och hur undervisningen är utformad. När det gäller förmågan att *tolka slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck* finns det delar för åk 6 och åk 9 som är särskilt relevanta:

ÅK 6

Dessutom tolkar eleven slöjdföremåls uttryck och för då **enkla/utvecklade/välutvecklade** resonemang om symboler, färg, form och material.

ÅK 9

Dessutom tolkar eleven slöjdföremåls uttryck och för då **enkla/utvecklade/välutvecklade** resonemang med kopplingar till egna erfarenheter samt trender och traditioner i olika kulturer.

Kursplanens kommentarmaterial

Till kursplanen i slöjd finns ett kommentarmaterial² som hjälper lärare att få en bredare och djupare förståelse för de urval och ställningstaganden som ligger bakom kursplanetexten. Kommentarmaterialet är inte en del av läroplanen och är därför inte styrande men kan ge ytterligare stöd i arbetet med slöjdens estetiska och kulturella uttryck.

---

2. Skolverket (2011). *Kommentarmaterial till kursplanen i slöjd*.

Fastna inte i begreppen

INTERVJU MED JENNY ANDERSEN, SLÖJDLÄRARE I MALMÖ

– Fastna inte i begreppen, varken själv eller med dina elever utan låt begreppsutvecklingen komma i efterhand. Lyssna till vad dina elever vet, vill och kan inom området. Som lärare sätter du upp ramar och mål, men innanför dem måste eleverna få utveckla sina åsikter, tankar och ställningstaganden.

Är slöjdens estetiska och kulturella uttryck något som behandlas separat eller något som ingår i alla slöjdarbeten?

– Det genomsyrar alla uppgifter på något sätt. Jag tycker att det alltid finns kopplingar eller infallsvinklar i ett arbetsområde där det kan komma in och då bidrar det till att fördjupa uppgiften. Ska eleverna till exempel sy ett klädesplagg i årskurs 7 känns det självklart att man pratar om modets svängningar. Man kan också koppla mode till identitet. Ser vi olika på olika människor beroende på hur de klär sig? Vad signalerar vi genom hur vi klär oss?

Hur skulle du förklara vad det innebär att tolka slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck?

– Jag kopplar det alltid till det aktuella arbetsområdet. En viktig utgångspunkt är att här finns inte rätt eller fel. Att ha åsikter om ett slöjdföremål och att kunna sätta ord på vad åsikterna grundar sig på leder till spännande diskussioner. Ofta försöker jag lyfta estetiska och kulturella uttryck i samband med att jag introducerar ett nytt arbetsområde eller erbjuder inspiration, till exempel genom att visa olika bilder.

Varför är den här förmågan viktig?

– För det hjälper eleverna att bli medvetna om sin egen smak, att sätta ord på det personliga tyckandet. Det är förmågan att se bortom tingen, att få en förståelse för uppkomst, hantverkarens tanke bakom ett föremål eller en design, att koppla samman olika kulturer, att få en historisk förankring. Men också att få en

förståelse för att andra ser, tolkar eller känner något helt annat i samma föremål. Det är jätteviktigt att vara medveten om hur mycket vi påverkas av det vi omger oss med och hur normer och värderingar speglas. Eleverna har många åsikter som de faktiskt gillar att vrida och vända på. Frågan ”varför” är en bra trigger!

Berätta om arbetsområdet Sveaskolans gerillaslöjd – hantverk med budskap

– Ramarna var att elevernas arbeten skulle visas i det offentliga rummet, alltså i samhället utanför skolan. Deras slöjdarbeten skulle påverka människor som passerade deras verk. Eleverna fick välja fritt bland tekniker och material.

Jag introducerade arbetsområdet med ett kort bildspel, bland annat en bild på en instickad bil, pärlplattor uppmonterade i en busskur, städgraffiti och ett enormt korsstygnbroderi direkt på ett stängsel. Under bildspelet skulle de skriva ner det första de kom att tänka på, ett eller flera ord. Efteråt fick alla läsa upp sina ord, ingen tanke var rätt eller fel, alla associationer var lika viktiga. Orden som vi skrev upp på tavlan blev ett bra underlag för att diskutera varför de tänkt så olika utifrån samma bilder. Härifrån styrde jag in samtalet på det som stod i fokus i nästa arbetsområde: att all slöjd, hantverk, design och konst runt omkring oss kommunicerar med oss. Därefter var det dags för den viktiga frågan ”varför”. Varför tänker du så, varför känner du så? Den känslan och tanken vill jag att de ska förstå, kommunicera och sätta ord på. Sedan kopplar vi det till frågan om exempelvis varför de väljer den tröjan men inte den andra i affären. Vad tilltalar just mig och varför?

Att ställa ut offentligt krävde tillstånd från både gatukontoret och polisen, så det fick eleverna ansöka om. Elevernas arbete med ”slöjd med ett budskap” innehöll massor av olika material, tekniker och inte minst olika budskap. Eleverna stickade, virkade, färgade tyg, gjorde pärlplattor, påtade snoddar och använde korsstygn – både på tyg och staket! Budskapen var många och väldigt olika. Allt från budskap om att uppmärksamma den globala uppvärmningen, broderade pride-flaggor i staket, till pärlplattor skyltfönster med budskapet ”You look great”.

Vilka arbetsformer tycker du fungerar för det här området?

– Arbeta i grupp, gemensamma diskussioner, lyssna på varandras åsikter och så vidare. Det är när eleverna arbetar tillsammans som de viktiga samtalen uppstår och de upptäcker att tycke och smak är olika. Att arbeta tillsammans är också ett bra sätt att lära sig sätta ord på egna åsikter och tankar.

Begrepp

När man arbetar med att tolka föremåls estetiska och kulturella uttryck och slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer finns det vissa begrepp som kan vara bra att känna till. Det här avsnittet kan användas som en hjälp i slöjd-undervisningen och i det kollegiala samtalet med andra lärare. Till varje begrepp finns förslag på diskussionsfrågor. Begreppsförklaringarna nedan kan användas som en hjälp i att hitta ett gemensamt språk tillsammans med eleverna.

Tolka

Att tolka ett slöjdföremål kan vara att eleverna får utgå från sin egen förståelse eller erfarenhet för att skapa sig en bild eller en känsla av vad ett föremål har för historia, ursprung och användningsområde. Att tolka kan också vara att kunna förklara och sätta ord på varför ett föremål skapar en viss känsla hos eleverna, varför eleverna känner som de gör för ett visst föremål. Vad är det som till exempel påverkar vad eleverna upplever som tilltalande, fult, stelt, behagligt? I en tolkning finns det inte ett rätt eller fel, tolkningen ligger i betraktarens ögon. Det är viktigt att eleverna får en ”palett” med olika ord de kan använda för att beskriva föremål och för att sätta ord på vad de känner och upplever.

ATT DISKUTERA

- Vad betyder att tolka och hur kan du förklara det för eleverna?
- Tolkar man saker på olika sätt i olika kulturer, och vad beror det i sådana fall på?
- Vad är det som gör att vi kan ha samma föremål framför oss men tolka det på olika sätt?

Uttryck

Ett föremåls uttryck handlar om hur föremålet ser ut, vad föremålet förmedlar och vilka känslor, tankar och åsikter det ger oss. Det finns många olika sätt att skapa uttryck, till exempel genom dans, konst eller ett slöjdföremål. Med hjälp av form, färg, material och olika kombinationer av dessa kan eleverna påverka och skapa tydliga uttryck i sina slöjdföremål.

ATT DISKUTERA

- Vad betyder uttryck och hur kan du förklara det för eleverna?
- Hur kan eleverna påverka uttrycket i ett slöjdföremål?
- Vad är det som påverkar hur ett slöjdföremåls uttryck uppfattas?

Estetisk

Att tolka ett slöjdföremåls estetiska uttryck kan handla om att tolka och bedöma ett föremåls originalitet, individualitet och sammanhang. Det här synsättet innebär inte att ett slöjdföremål som har ett starkt estetiskt uttryck behöver vara ”vackert”. Däremot ska föremålet beröra och engagera den som kommer i kontakt med det.

ATT DISKUTERA

- Vad betyder estetisk och hur kan du förklara det för eleverna?
- Det är lätt att fastna i utseendet i slöjdföremål; fint-fult, välgjort-slarvigt. Hur kan du hjälpa eleven att se bortom det och även reflektera över slöjdföremålets uttryck?
- Vad i ett estetiskt uttryck är det som berör eller engagerar?

Kultur

Kultur finns i allt från hur vi klär oss till hur vi betar oss – man kan säga att kultur är det levnadssätt ett samhälle har med lagar, seder, religion, traditioner och normer. Kultur kan ses över tid och historiskt, men den lever även i nutiden. Begreppet förekommer i hela världen och kan vara en mängd saker, till exempel språk, konst och värderingar hos en grupp människor eller i ett samhälle.

ATT DISKUTERA:

- Vad betyder kultur och hur kan du förklara det för eleverna?
- Hur kan vi se att ett föremål tillhör en viss kultur eller en viss tid?
- Vilka olika ungdomskulturer känner eleverna till, nutida och dåtida?

Symboler

Vår omvärld och närmiljö är full av symboler. En bokstav är en symbol i sig och ett ord likaså. Symboler används för att visa samhörighet, för att åskådliggöra, för att förstärka och för att framhäva. Inom litteratur, konst, religion och naturvetenskap finns en mängd symboler. Inte minst kan kläder och olika stilar ha olika symboliska värden.

Symboler kan skapa starka känslor beroende på sitt sammanhang, tänk till exempel på rosa bandet eller regnbågsflaggan. För att hjälpa eleverna att förstå symbolen som uttrycksmedel är det viktigt att de får diskutera vad en symbol är, varför de finns och hur vi kan kommunicera med symboler och färger.

ATT DISKUTERA

- Vilka olika typer av symboler känner eleverna till?
- Vilka symboler finns inom barn- och ungdomskultur och inom mode och trender och vad signalerar de?
- Hur kan symboler användas i relation till slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck?

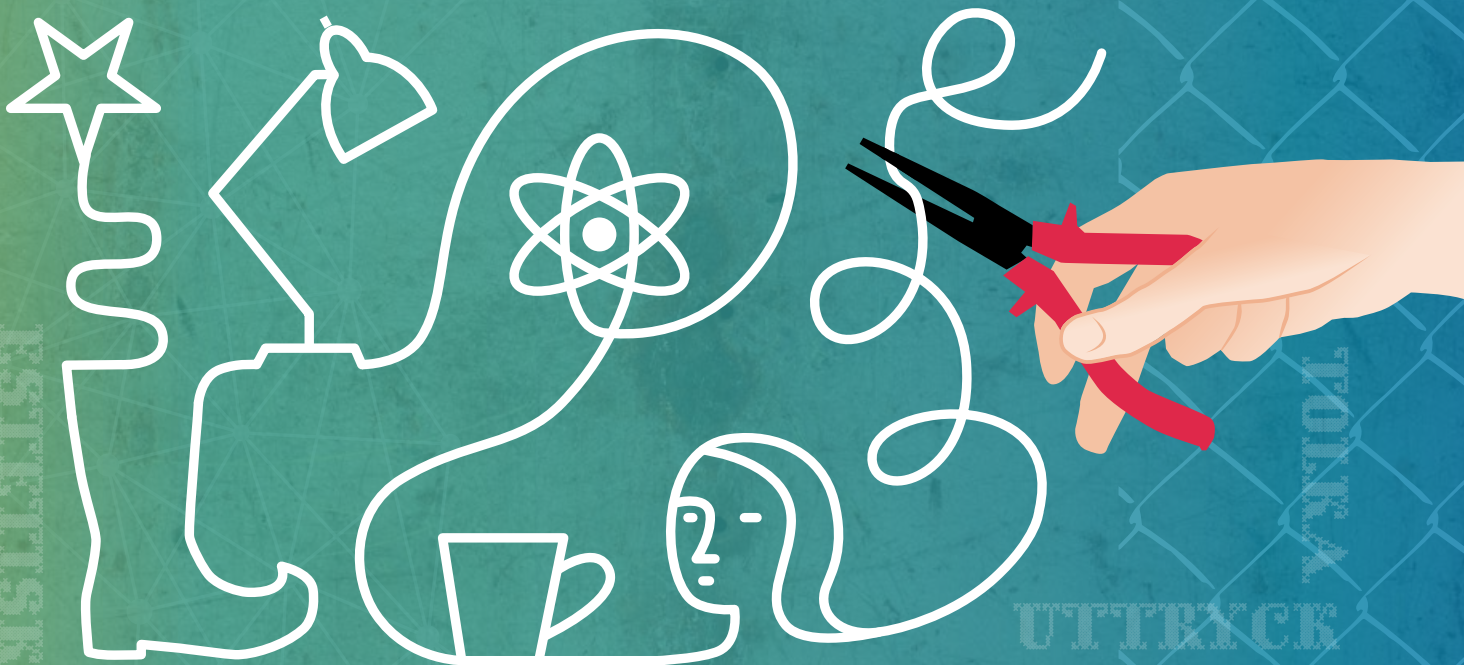
Design

Begreppet design beskriver ett föremåls utseende och konstruktion. Designbegreppet kan även syfta på själva processen från idé till färdig produkt. När man talar om design är det ofta relevant att också tala om teknik, användarvänlighet, miljövänlighet, utseende och marknadsföring.

När man formger och framställer ett slöjdföremål är formgivningen en del av designen. Man kan också diskutera design i relation till slöjdföremålets estetiska och kulturella uttryck.

ATT DISKUTERA

- Vad betyder design och hur kan du förklara det för eleverna?
- Hur hänger designen och ett slöjdföremåls uttryck ihop?
- Vad är det som gör att eleverna gillar eller ogillar ett föremåls design?

Formgivning

Formgivningen är en del av designen, det handlar i första hand om färg och form på en produkt eller ett slöjdföremål. För att kunna formge och skapa estetiska uttryck är det viktigt att eleverna har grundläggande kunskaper om färg, form och material och att de får möjlighet att pröva och utveckla, se möjligheter och begränsningar.

ATT DISKUTERA:

- Vad betyder formgivning och hur kan du förklara det för eleverna?
- Vad är det för skillnad på formgivning och design, och hur relaterar de begreppen till slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck?
- Om man ser formgivning i ett historiskt perspektiv – har den en större påverkan på oss idag än för hundra år sedan?

Låt eleverna arbeta med olika uttrycksformer

INTERVJU MED JENNY FROHAGEN, SLÖJDLÄRARE OCH KOMMUNDOKTORAND I STOCKHOLM

JENNY FROHAGEN har tillsammans med två kollegor gjort en studie för att undersöka hur symboler och symboliska uttryck kan förstås som ett ämnesinnehåll i slöjdamnet och beskrivas som ett slöjdspecifikt kunnande.

– **Förr satte slöjdläraren mallar och modellserier i händerna på sina elever och lät dem tillverka föremål med givna uttryck för att sedan bedöma vad som var fint och fult. Senare började man betona elevernas egen idéutveckling och då blev det ofta väldigt oformulerade eller slumpartade uttryck. I vår roll som lärare ingår att visa ett smörgåsbord som eleven får i uppgift att förhålla sig till redan på idéstadiet. Vissa arbeten kan medvetet bli traditionella, medan andra blir innovativa eller uttrycksfulla på ett genomtänkt sätt.**

Varför tror du att slöjdlärare tycker att det är svårt att få med slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer i undervisningen?

– Jag tror det handlar om att vi slöjdlärare är ovana att planera och genomföra genomgångar kring ”det estetiska” och formgivning. Tillsammans med två kollegor har jag gjort en studie där vi undersökte hur symboler och symboliska uttryck kan förstås som ett ämnesinnehåll och beskrivas som ett slöjdspecifikt kunnande. Det vi såg i vår studie var att vi som lärare behöver utveckla vår undervisning och till exempel gå igenom hur man formger ett föremål eller visa hur man kan tolka eller åstadkomma ett givet uttryck. Formgivning är ju faktiskt också ett hantverkstekniskt kunnande, men det är något annat än att kunna en traditionell teknik.

Varför har det blivit så att uppgifter ofta knyts till någon slöjd- eller hantverksteknik i slöjd och mer sällan fokuserar på estetiska och kulturella uttryck?

– Vi sitter på något sätt fast i en syn på slöjdekunskande som ett tekniskt-mekaniskt görande. En sådan uppfattning kan riskera att vi omedvetet styr hur vi formulerar uppgifter och arbetsområden, vad vi bedömer och vad vi lägger krutet på i de formativa samtalen med eleverna under arbetets gång. Vi behöver vidga perspektivet

när det gäller vad vi menar med ”slöjdkunskaper”. Vår uppgift är att undervisa eleverna i formgivning *och* framställning, och då även att uttrycka känslor, tillhörigheter och stilar.

Vad bör man få med i ett arbetsområde för att eleverna ska lära sig om estetiska och kulturella uttryck?

– Man bör få till en tydlig koppling mellan kunskaper i praktiskt slöjdarbete och kunskaper i estetiska och kulturella uttrycksformer i en och samma uppgift. Som slöjdlärare kan vi formulera arbetsområden som både innehåller typiska och icke-typiska material, färger, mönster och former. Om eleverna enbart får resonera i tal och skrift om andra föremåls uttryck, då blir det en mycket snävare uppgift som inte är särskilt slöjdspecifik utan mer teoretisk. Därför är det viktigt att diskutera tolkningar med eleverna utifrån deras egna arbeten, till exempel för- och nackdelar med ett visst materialval för att åstadkomma ett visst uttryck.

Du tycker att man ska utmana eleverna i att välja och motivera slöjdföremåls uttryck, hur kan man göra det?

– Att inte acceptera att en elev motiverar sina val med ”jag tycker det är snyggt så” eller ”jag vill ha det så” som skäl för att till exempel behålla grova hack i urgröpningen av en slev. Det är visserligen elevens idé om hur en slev ska se ut som styr slöjdarbetet, men vi lärare måste ständigt utmana elevernas idéer om vad något är och bör vara, exempelvis i förhållande till kvalitet. Det kan man till exempel åstadkomma genom att låta eleverna tolka motsatsbegrepp som användbar-obrukbar, slarvigt-noggrant, smäcker-klumpig eller asymmetrisk-symmetrisk.

Hur kan man utveckla sin undervisning för att skifta fokus mot att tolka slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck?

– Man kan se över sin egen systematik när det gäller hur man väljer ut, utformar och följer upp sin egen undervisning. Man kan rigga en kamera i klassrummet och studera sig själv när man håller genomgångar. Läger jag fokus på det jag hade tänkt? Är mitt fokus på det hantverkstekniska, på estetiska och kulturella uttryck eller på något annat? Samplanera gärna med någon annan lärare, i slöjd eller i ett annat ämne. Jag tycker alltid att det är en bra idé samplanera med en kollega!

LÄSTIPS!

Vad kan man när man kan tillverka ett uttryck i slöjdföremål?

Broman, A, Frohagen, J, Wemmenhag, J. (2013).

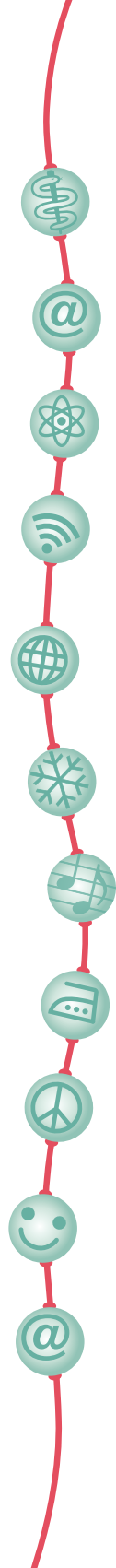

Undervisningsexempel

Det är viktigt att tänka in progressionen i kursplanens centrala innehåll mellan de olika stadierna. När det gäller kunskapsområdet slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer ser progressionen ut så här:

Årskurs 1-3	Årskurs 4-6	Årskurs 7-9
Berättelser som inspirationskällor och förebilder för egna idéer och skapande.	Hantverk och slöjdtraditioner från olika kulturer som inspirationskällor och förebilder för egna idéer och skapande.	Arkitektur, konst och design som inspirationskällor och förebilder vid bearbetning av egna idéer.
Hur färg, form och material påverkar slöjdföremåls uttryck.	Hur olika kombinationer av färg, form och material påverkar slöjdföremåls estetiska uttryck.	Egen formgivning med hjälp av olika material, färger och former.
–	Hur symboler och färger används inom barn- och ungdomskulturer och vad de signalerar.	Mode och trender, vad dessa uttryck signalerar och hur de påverkar individen.
–	–	Slöjd och hantverk i Sverige och andra länder som uttryck för etnisk och kulturell identitet.

I det här avsnittet får du exempel på hur delar av det centrala innehållet i kunskapsområdet slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer kan se ut i slöjdundervisningen. Flera av undervisningsexemplen nedan kan med fördel samplaneras med andra ämnen.

Berättelser som inspirationskällor

- Berättelser som inspirationskällor och förebilder för egna idéer och skapande.
- Hur färg, form och material påverkar slöjdföremåls uttryck.

Det finns stora möjligheter i att utgå från en berättelse. Man kan till exempel utgå från en saga och diskutera hur färg och form används i berättelsen för att förstärka eller visa på olika känslor och karaktärer. Efteråt kan eleverna skapa egna slöjdföremål som kan kopplas till sagan. Vad känner och ser eleverna i berättelsen som de vill fånga upp?

Eleverna kan göra en egen saga, och utforma sagofigurer och miljöer till den egna berättelsen med hjälp av slöjdens material och tekniker. Det kan leda till diskussioner om hur eleverna kan påverka figureernas uttryck med hjälp av färg, form, material och detaljer.

Hantverk och slöjdtraditioner

- Hantverk och slöjdtraditioner från olika kulturer som inspirationskällor och förebilder för egna idéer och skapande.

Visa och diskutera olika hantverk och slöjdtraditioner som finns i olika kulturer, till exempel samers silverarbeten eller pärlbroderier från Nordamerika, för att ge eleverna inspiration till sina egna slöjdarbeten. När eleverna har blivit bekanta med slöjdföremål från olika kulturer kan de skapa egna föremål med dem som inspiration och förebild.

Symboler och färger

- Hur symboler och färger används inom barn- och ungdomskulturer och vad de signalerar.
- Hur olika kombinationer av färg, form och material påverkar slöjdföremåls estetiska uttryck.

En möjlighet är att göra en fortsättning på arbetet från åk 1-3, och utgå från en berättelse för att titta på hur färger och former används i berättelsen och hur olika symboler ges ett visst uttryck. Arbetsområdet kan till exempel vara att eleverna skapar egna symboler, som med hjälp av färg, form och material ska uttrycka ett budskap eleverna har valt. Det kan vara intressant att diskutera med eleverna vad som behövs för att en symbol ska vara tydlig, både när det gäller val av färg, form och material samt kombinationer av dessa.

En annan möjlighet är att eleverna får i uppdrag att skapa någon form av föremål som kan kopplas till någon barn- och ungdomskultur genom en kombination av färg, form, material och färdiga symboler.

Arkitektur, konst och design

- Arkitektur, konst och design som inspirationskällor och förebilder vid bearbetning av egna idéer.
- Egen formgivning med hjälp av olika material, färger och former.

Diskutera med eleverna vad arkitektur är för dem, hur arkitekturen påverkar oss i vår vardag och vad den ger för signaler när det gäller status och grupptillhörighet.

Ett arbetsområde skulle kunna vara att undersöka arkitekturen i elevernas när-område, till exempel hur skolan ser ut och hur det påverkar eleverna som befinner sig där. Hur skulle skolan se ut om eleverna fick vara arkitekter för en dag? Låt eleverna framställa modeller.

I ett annat arbetsområde kan eleverna utgå från arkitektur för att skapa ett eget föremål med egen formgivning som har inspirerats av arkitekturen. I arbetet kan man använda spektakulära byggnader i olika former, färger och material som inspiration och förebild.

Hur påverkar konsten individen i dagens samhälle? Hur påverkar konsten utemiljön och vilka kopplingar finns till arkitektur, mode och trender? Hur kan konsten användas som en inspirationskälla och förebild i slöjdarbetet?

Som tema för ett tredje möjligt arbetsområde kan man utgå från olika typer av konstverk med olika ytor, motiv och material. Eleverna får i uppgift att använda konstverket som utgångspunkt för att sedan göra en egen formgivning och ta in olika element från konstverket i sitt eget föremål. Uppgiften kan även vara att framställa egna slöjdföremål för att dekorera någon specifik plats – kanske ett gemensamt arbete för hela gruppen. Diskutera vad det är för skillnad mellan att inspireras av och att kopiera ett föremål, ett mönster eller en symbol och hur mycket som måste förändras för att det inte ska vara en kopia.

Presentera olika konstnärer eller konsthantverkare och deras föremål, till exempel textiltryck, möbler, smycken eller kläder. Låt eleverna utgå från den konstnär eller konsthantverkare hon eller han har valt, för att framställa något eget.

Mode och trender

- Mode och trender, vad dessa uttryck signalerar och hur de påverkar individen.

Det centrala innehållet i årskurs 7–9 är en fortsättning på innehållet i årskurs 4–6, *hur symboler och färger används inom barn- och ungdomskulturer och vad de signalerar*. I det här undervisningsförslaget arbetar eleverna med hur symboler är uppbyggda och hur de kan skapa en tillhörighet till en viss kultur. Progressionen i årskurs 7–9 ligger i hur mode och trender visar på tillhörighet eller på en vilja att inte tillhöra en viss grupp. Det kan leda till samtal om hur vi påverkas av mode och trender, varför det finns trender och vilka som skapar trenderna. Hur förhåller sig trenderna till viljan att skapa ett eget uttryck?

Ett möjligt arbetsområde kan vara att titta på mode och trender genom tiderna och se hur modet har växlat men också kommit tillbaka. Vilka var det som skapade trender för 100, 50 eller 10 år sedan och hur ser det ut idag? Vad är det som påverkar vilka som sätter trender? Uppgiften kan vara att skapa ett föremål som eleverna tror kommer att vara trendigt om exempelvis 20 år.

Etnisk och kulturell identitet

- Slöjd och hantverk i Sverige och andra länder som uttryck för etnisk och kulturell identitet.

Ett sätt att lyfta nationellt hantverk är att utgå från de etniska och kulturella identiteter som finns i Sverige. Ge eleverna möjlighet att diskutera om det finns något i föremålets uttryck som är gemensamt. Var kan inspirationen till föremålen ha kommit från?

I samband med att eleverna får lära sig om äldre kulturer i andra världsdelar kan man passa på att lyfta in hantverk från övriga världen, till exempel mayaindianer, inuiter eller aboriginer. Eleverna kan få fundera över och samtala om vad det finns för uttryck i slöjd- och hantverksföremålen som gör att de hör hemma i respektive kultur. Vilka likheter eller olikheter finns och vad det beror de på?

Att utveckla sitt sinne att ”se” och uppfatta det man tittar på

INTERVJU MED CHARLOTTE ZELMANI, SLÖJDLÄRARE I STOCKHOLM

– Om du ska göra ett projekt, som utgår från exempelvis ett konstverk, en film, en stilepok eller en viss kultur där estetiska uttryck är i fokus skulle jag rekommendera att göra ett bildcollage. Det brukar vara en bra hjälp för eleverna i och med att ett bildcollage blir en mer inspirerande ”färg- och formkarta” jämfört med om man visar ett föremål som eleverna bara kopierar.

Hur förklarar du för dina elever vad förmågan att tolka slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck innebär?

– Det handlar om att utveckla sitt sinne att ”se” och uppfatta det man tittar på. Vilka tankar och känslor olika föremål ger, och att själv kunna förmedla något med det egna skapandet. Den förmågan är viktig för att kunna ta in en större del av allt runtomkring oss och att uppfatta och förstå saker utan att ord uttalas. Det är viktigt att eleven själv får tillgång till det här ”språket”.

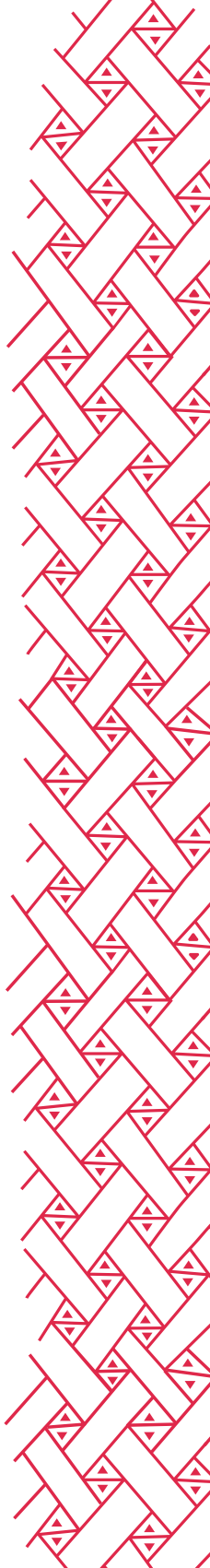
Kan du ge exempel på vad dina elever har gjort och vad de har lärt sig?

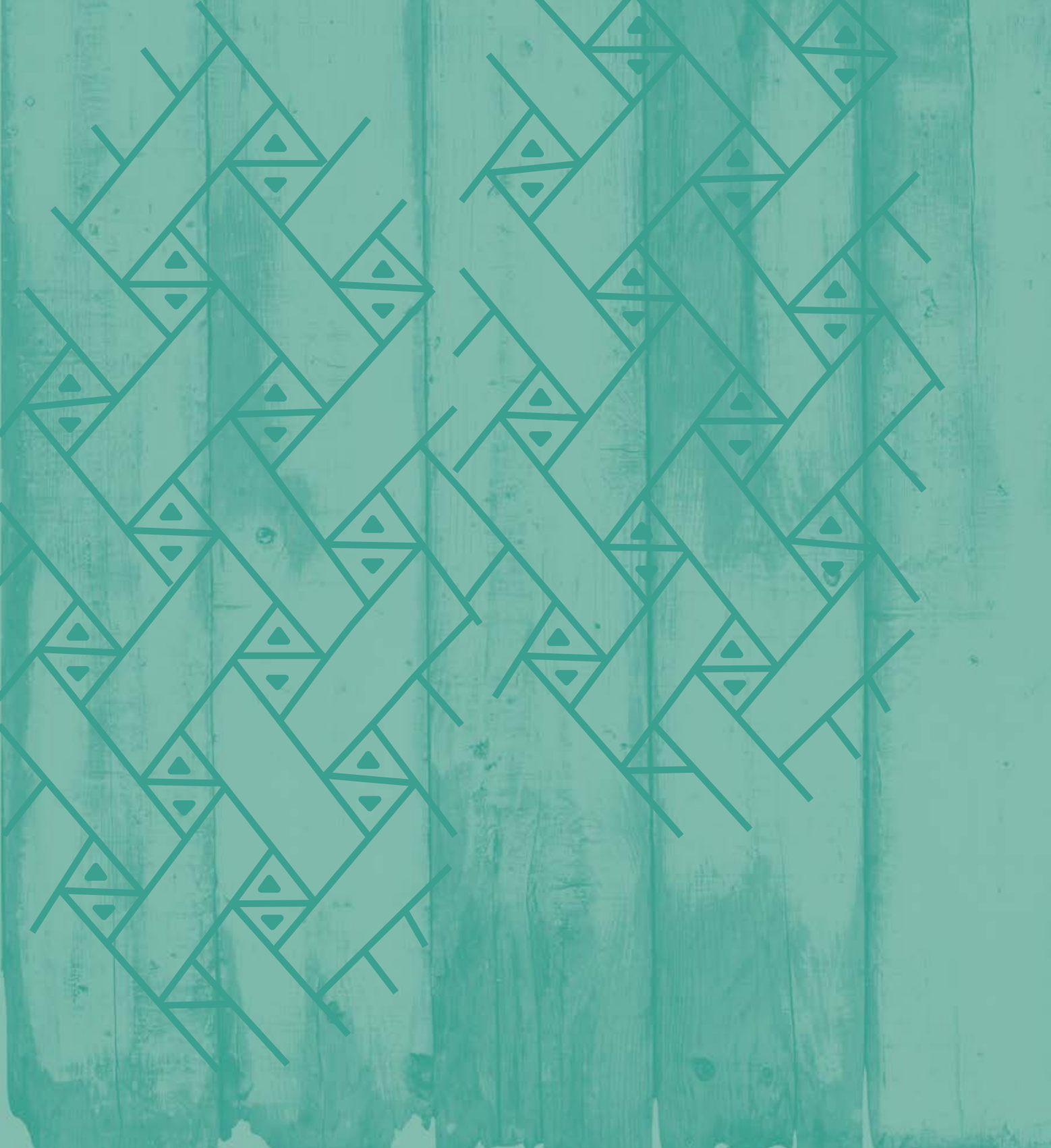
– Eleverna får utgå från en inspirationskälla eller förebild för att sedan bearbeta den till en egen idé. I ett projekt tillverkade eleverna dockor med utgångspunkt från ett konstverk. Dockorna blev en del i en animation som till slut sattes samman till en kortfilm. Med konstverket som inspiration och förebild lärde sig eleverna att formge en egen idé med hjälp av färg, form och material, och gestaltade det estetiska uttrycket i en docka. Eleverna utvecklade idén än mer genom att placera dockan i en händelse, situation och berättelse med filmen som uttrycksform.

Kan du ge exempel på hur man kan arbeta med slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer i olika årskurser?

- En elev i årskurs 3 kan få i uppgift att läsa en bok som inte innehåller bilder för att hämta inspiration och sedan tillverka en enklare applikation som uttrycker något ur boken.
- En elev i årskurs 4 kan få i uppgift att välja ut en person i sin närhet för att sedan med hjälp av ett broderi uttrycka ett budskap eller en känsla som riktar sig till den personen.
- I årskurs 5 arbetar vi ofta med att stärka den egna personligheten och en uppgift jag ofta använder är att eleverna får tillverka ett föremål som uttrycker den egna personligheten och estetiska preferenserna med hjälp av mönster, färger och kombinationer.
- I årskurs 6 har vi tema ”kök” och eleverna får formge ett slöjdföremål som ska uttrycka matglädje. Här får eleverna fundera över ordet för att få med både mat och glädje i sitt slöjdföremåls estetiska uttryck.
- I årskurs 7 arbetar vi med olika tidsepoker och eleverna får träna på att se vad som är typiskt för just den epok hon eller han har valt. De gör det genom att eleverna formger ett slöjdföremål som de utformar så att det går att koppla formspråket till vald epok.
- I årskurs 8 brukar vi arbeta med animation. Eleverna får utgå från en konstbild och därefter skapa en figur som sedan ska användas i en animation. Eleverna får träna på att se färger, former och vilka material som kan skapa en viss känsla eller stil.
- I årskurs 9 har vi arbetat med ett projekt som jag har kallat ”En hjälpande kasse”. Tanken är att projektet ska mynna ut i någon form av uttryck samt i någon form av välgörenhet. I korthet består projektet av två delar. Den första delen består av att formge och producera en prototyp till exempelvis en bärkasse, inklusive mönsterdelar och arbetsbeskrivning. I del två tillverkar eleverna en egen bärkasse utifrån andras mönster och beskrivning. Dessutom lägger vi till att kassen även skall uttrycka en känsla genom exempelvis utsmyckning.

Nästa steg – att omsätta i slöjdundervisningen

För en lärare kan det vara frestande att använda någon kollegas färdiga planering av ett arbetsområde. Av samma anledning hade den här skriften kunnat innehålla ett antal färdiga planeringar för uppgifter och arbetsområden. Men även om det sparar tid att utgå från någon annans planering finns risken att läraren förlorar den mer långsiktiga utvecklingen och förståelsen för sin egen undervisning.

Oavsett hur ett arbetsområde utformas, benämns och presenteras så kommer det att signalera någon typ av förväntning till eleverna. Skolverkets utvärdering³ visar att slöjdlärare ofta har en hantverksteknik eller delar av kursplanens centrala innehåll som utgångspunkt i undervisningen. Mer sällan får eleverna klart för sig vad det är tänkt att de ska lära sig och på vilka grunder deras görande och lärande i arbetsområdet kommer att bedömas.

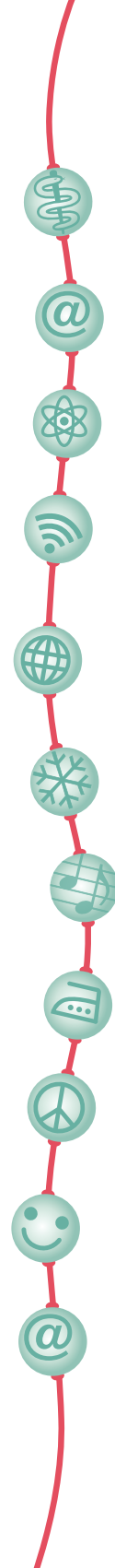
När man planerar ett arbetsområde behöver man utgå från de lokala förutsättningarna och sin elevgrupps intressen och erfarenheter. Det är viktigt att låta eleverna vara delaktiga i att planera arbetsområdet och hur de ska arbeta. Planeringen tar sin utgångspunkt i ämnets syfte och relaterar till det centrala innehållet och kunskapskraven. Skolverkets allmänna råd för planering och genomförande av undervisningen⁴ kan vara till hjälp i det arbetet.

Här följer några förslag som kan ge ett arbetsområde mer fokus på slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer. Förslagen kan kombineras med varandra och utvecklas vidare i den egna undervisningen.

---

3. Skolverket (2015c). *Slöjd i grundskolan. En nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 och 9.*

4. Skolverket (2011). *Allmänna råd för planering och genomförande av undervisningen.*

Ha fokus på estetiska och kulturella uttrycksformer

ÅRSKURS 1–3

- Fokusera mer än vanligt på formgivningsdelen. För in några nya begrepp, till exempel *formge*, *design* och *uttryck*. Diskutera elevernas formgivning gemensamt. Låt eleverna pröva och ompröva innan de börjar tillverka sitt föremål.

ÅRSKURS 4–6

- Ha extra fokus på kombinationer av färg, form och material. Diskutera detta inför, under eller efter framställningen.

ÅRSKURS 7–9

- Avsluta ett arbetsområde som inte i första hand har haft fokus på estetiska och kulturella uttrycksformer med att eleverna får redovisa och tillsammans tolka och resonera kring föremålens uttryck.

Håll en inspirationslektion

ÅRSKURS 1–3

- Presentera ett antal snarlika slöjdföremål där färg, form och material skiljer sig åt. Låt eleverna berätta hur de upplever att färg, form och material påverkar deras intryck – eller föremålens uttryck.

ÅRSKURS 4–6

- Låt eleverna ta med sig ett antal olika symboler till lektionen. Diskutera er fram till olika sätt att uppfatta och kategorisera dem. Kommande slöjdarbeten kan sedan bygga på en befintlig symbol eller så blir uppgiften att genom slöjdföremålet symbolisera något ni har bestämt tillsammans.

ÅRSKURS 7–9

- Börja med att diskutera begreppet *design*. Låt eleverna välja ut en produkt vars design de gillar eller ogillar. Diskutera sedan designen, uttrycket, olika tolkningar av färg, form och material i gruppen. Formulera därefter en gemensam designuppgift, gärna med givna ramar och krav som ska uppfyllas eller ett behov eller ett problem som ska lösas.

Lägg fokus på ett specifikt ”görande”

ÅRSKURS 1–3

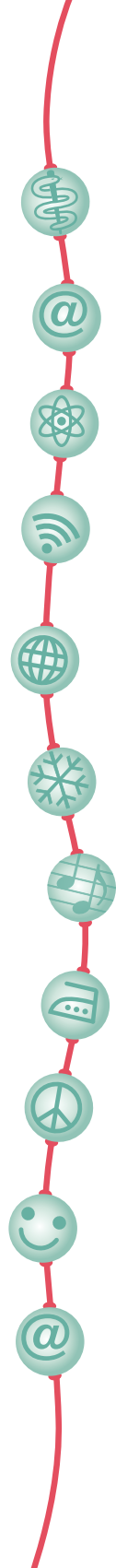
- Låt eleverna framställa ett pussel, och låt eventuellt ett mål vara att eleverna ska lära sig att hantera enkla verktyg. Koppla pusslets bild till ett gemensamt eller individuellt uttryck, något som eleverna vill berätta om eller föra fram.

ÅRSKURS 4–6

- Ge eleverna i uppgift att framställa en väska och låt formgivning, material och olika hantverkstekniker stå i fokus. Börja arbetsområdet med att visa väskor från olika kulturer, olika tidsepoker, i olika material och med olika funktion. Diskutera likheter och skillnader. När eleverna sedan framställer sina väskor ska de anpassa väskans design till en kultur eller tidsepok och motivera sina val.

ÅRSKURS 7–9

- Ge eleverna i uppgift att framställa ett smycke med koppling till en etnisk och/eller kulturell identitet. En viktig del av uppgiften är att motivera och resonera kring kopplingen till den valda etniska och/eller kulturella identiteten.

Utgå från ett föremåls estetiska och kulturella uttryck

ÅRSKURS 1–3

- Börja med att presentera slöjdföremål från olika högtider eller traditioner och från olika delar av världen. Diskutera med eleverna vad som gör ett sådant föremål tilltalande eller inte och vad det är som gör att föremålet kopplas till en speciell högtid eller tradition. Låt därefter eleverna framställa ett nytänkande föremål, men med samma uttalade koppling till en vald högtid eller tradition.

ÅRSKURS 4–6

- Förbered en presentation av olika slöjdföremål från ett och samma sammanhang, till exempel afrikanska masker, köks- eller luffarslöjdrederkap eller huvudbonader. Resonera kring begreppet *estetiskt uttryck* och de olika föremålen. Kategorisera de olika typer av estetiska uttryck som eleverna identifierar. Enas därefter om ett estetiskt uttryck som alla elever ska ha som utgångspunkt i ett slöjdarbete, men förutom det kan slöjdarbetet ha fria ramar. Låt eleverna göra en redovisning med fokus på hur de har resonerat kring det estetiska uttrycket i sitt föremål och val av färg, form och material.

ÅRSKURS 7–9

- Låt fokus i arbetsområdet ligga på mode och trender i ett speciellt klädesplagg. Låt eleverna leta i tidningar och på internet för att hitta plagg som skulle vara ”estetiskt riktiga” för ett antal utvalda välkända personer. Jämför och diskutera elevernas olika val. Vad skiljer och vad förenar, hur motiverar eleverna sina val? Låt därefter eleverna formge och framställa ett föremål till sig själv, någon klasskamrat eller en bestämd person utifrån den tidigare diskussionen.

Delar från det centrala innehållet

ÅRSKURS 1–3

- Låt en berättelse vara inspirationskälla för elevernas egna skapande. Följ upp varje lektion med en diskussion om hur eleverna har kopplat sitt föremål till den valda berättelsen.

ÅRSKURS 4–6

- Använd hantverk från olika kulturer som inspirationskälla för elevernas egna skapande. Koppla några hantverk och traditioner till tillgången på material, redskap och till hur hantverken ska användas.

ÅRSKURS 7–9

- Berätta om slöjd och hantverk som uttryck för etnisk identitet. Låt eleverna göra kopplingar mellan kända personer, deras smycken, kläder eller accessoarer och deras etniska tillhörighet. Låt därefter eleverna formge och framställa ett föremål som uttrycker den egna etniska identiteten.

Gör eleverna delaktiga i planeringen

ÅRSKURS 1–3

- Diskutera med eleverna om hur man i slöjden kan lära sig att använda färg, form och material så att ett föremål kan få olika uttryck.

ÅRSKURS 4–6

- Diskutera med eleverna om hur man i slöjden kan lära sig att kombinera färg, form och material så att ett slöjdföremål kan få olika uttryck. Låt samtalet i klassrummet lägga fokus på slöjdföremålet, och ha en öppen diskussion där det inte finns några rätt eller fel. Det viktiga är att motivera och förklara sina åsikter snarare än att bara tycka.

ÅRSKURS 7–9

- Diskutera slöjdämnets långsiktiga mål att tolka slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck. Hur lägger vi bäst upp ett arbetsområde där ni kan utveckla och visa det?

Samverka med en lärarkollega i ett annat ämne

ÅRSKURS 1–3

- I so-ämnen: koppla slöjdföremåls funktion och betydelse som bruks- och prydnadsföremål till exempelvis en aktuell tidsålder, religion, geografisk hemvist.

ÅRSKURS 4–6

- I svenska eller svenska som andraspråk: låt eleverna skriva en berättelse med fokus på uttryck, färg, form och material hos ett egenvärd eller egenframställt slöjdföremål.

ÅRSKURS 7–9

- I bild: låt en formgivningssuppgift börja med färglära, skisser och modeller. Eleverna framställer sedan ett slöjdföremål från skissen och modellen och motiverar sin formgivning, färgsättning och val av material.

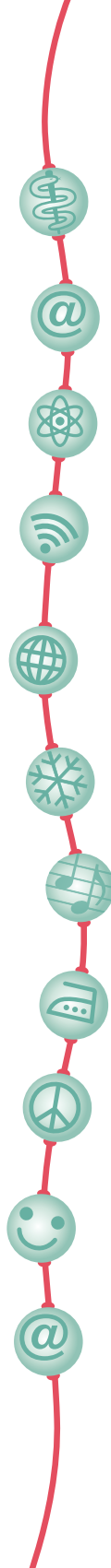

Reflektionsfrågor att ställa till eleverna

Inför att du börjar ett nytt arbetsområde är det viktigt att du funderar på hur du som lärare ställer frågor till eleverna. Frågorna bör hjälpa eleverna att utvecklas i riktning mot det avsedda lärandet, som i det här fallet är att tolka slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck. Här presenteras olika förslag på frågor att ställa till eleverna.

FRÅGOR RIKTADE TILL ÅRSKURS 1–3

- Vilken yta vill du ha, hur ska den kännas att ta på?
- Om du vill att den ska se värdefull ut, vilka material och vilken färg och form kan du använda?
- Om du ska göra en elak figur, vilken form och färg och vilket material kan du använda?
- Om du vill ha orange, vilka färger kan du blanda?
- Hur kommer uttrycket att skilja sig åt beroende på om du väljer rosa eller svart?
- Vilken form tror du skulle passa bäst i ditt rum?
- Hur kan du bearbeta materialet för att få en mjuk känsla?
- Hur blir det om du betsar eller målar med täckande färg?
- Hur påverkar ditt val av broderistygn uttrycket i en text eller en bild?
- Hur har dina val av färg och form påverkat känslan i föremålet?
- Hur ser du kopplingen till sagan?
- Vad tror du att din kompis har inspirerats av?

FRÅGOR RIKTADE TILL ÅRSKURS 4–6

- Vilken färg och form tror du passar om du vill att symbolen ska vara lätt att se?
- Hur ser man var du har hämtat din inspiration ifrån?
- Vad är det som gör att man kan se att slöjdföremålet tillhör en speciell kultur?
- Om du ska symbolisera fara, vilken skillnad blir det då om du använder en cirkel eller en triangel?
- Hur ska du välja färg, form och material för att få det uttryck du vill ha?
- Hur kan du kombinera färg, form och material för att påverka ett uttryck?
- Utifrån det uttrycket du vill ha, finns det något alternativ till det material du har valt?
- Kan du göra några förändringar i ditt val av material, form eller färg för att få ett tydligare uttryck?
- Vad tycker du att föremålet symboliserar?
- Hur har ditt val av material, färg och form påverkat känslan i ditt föremål?
- Hur tror du att materialet kommer att påverka uttrycket?
- Hur symboliserar formen den kultur du har valt?
- Vilka metoder kan du använda om du vill att ditt föremål ska se gammalt ut?

FRÅGOR RIKTADE TILL ÅRSKURS 7–9

- Vad är det typiska i kulturen du har valt, när det gäller till exempel färg, form, mönster och material?
- Om du vill att det röda ska var framträdande, vilken färg kan du då välja till bakgrunden?
- Utifrån de skisser du har gjort, vilken skiss tycker du bäst förmedlar det uttryck du vill ha?
- Du har valt tre olika material, hur påverkar det föremålets uttryck?
- Om du ändrar färgsättningen, hur kommer det att påverka hur föremålet upplevs och vad det signalerar?
- Hur kan du bearbeta materialet för att uppnå ett spännande uttryck?
- Vilka färger ska du välja om uttrycket ska vara 80-tal?
- Kan du dekorera föremålet så det estetiska uttrycket liknar jugend?
- På vilket sätt har din kompis fångat det typiska för den aktuella tiden eller kulturen vad gäller färg, form och materialval?
- På vilket sätt kan du koppla föremålets uttryck till din inspirationskälla?

I de flesta fall är också tillägsfrågan ”varför” mycket användbar. Den ger eleverna möjlighet att utveckla sitt tänkande och resonemang. Det kan ge lärare kunskaper om elevernas förståelse, erfarenheter och förmåga att resonera.

Estetiska lärprocesser

INTERVJU MED ESKO MÄKELÄ, LEKTOR

ESKO MÄKELÄ är lektor vid Örebro universitet.

– Det är viktigt att vi har med de processuella aspekterna. Vi kan inte enbart stirra oss blinda på föremålen utan måste även ta hänsyn till processen, säger Esko Mäkelä som har skrivit en avhandling om berättelser om och av ungdomar och de estetiska perspektiv som finns i berättelserna.

Vad handlar avhandlingen om?

– Avhandlingen handlar om ungdomar och deras berättelser om slöjd som estetisk verksamhet. Berättelserna har slöjden i fokus, men de är inte specifikt knutna till slöjdundervisning i skolan. Ungdomarna fick en kamera och instruktionen att fotografera sina slöjdföremål i en kontext i sitt hem. De fick berätta vad föremålen har för betydelse för dem utanför skolan, i deras vardagsvärld. Tanken var att se ungdomar inte enbart som elever utan se ungdomar i egenskap av att de har en fritid, ett familjeliv.

Jag har gett ett innehåll till begreppet estetiska lärprocesser, skapat ett verktyg för att tala om det, som jag kallar ett integrerat estetiskt perspektiv. Med utgångspunkt från ungdomarnas berättelser tänker jag att estetiska lärprocesser består av tre aspekter: en estetisk, en gestaltande och en kreativ. Min avhandling har en narrativ ansats, det vill säga den ansluter till berättelseforskning. I det här fallet används berättelse både som mål och medel. Som medel att förstå estetiska aspekter av slöjdande och ett mål att kunna utveckla koncept kring att slöjdföremål i sig kan vara berättande.

Hur kan verksamma slöjdlärare dra nytta av dina resultat?

– Forskningen är praktiktäna ur ett elevperspektiv, djupt rotad i ungdomar och deras berättelser. Den kan ge slöjdlärare ett annat perspektiv på hur ungdomar arbetar. Som slöjdlärare måste man prata med ungdomarna för att få reda på sådant. Man får ta sig tid och möjlighet att fråga: Hur tänkte du? Hur kom du på det där? Vad tänker du ha det till? Har du valt materialet för något särskilt syfte? Att se mer än slöjdstret och ta reda på vad det berättar om den som slöjdat.

Vilket råd skulle du vilja ge till slöjdlärare som uppfattar att kunskapsområdet "Slöjdens estetiska och kulturella uttrycksformer", och elevernas "förmåga att tolka slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck" är svårt?

– Mycket handlar om att utveckla språket, hur talar man om de här sakerna? Att man inte tystnar inför de olika uttrycken. Att lärare och elever skaffar sig ett ordförråd, ett sätt att tala. Elever kan nog tycka att ordet estetisk inte är något de använder dagligen. Kanske de förknippar ordet med annat än det vi förknippar ordet med. Elever är till exempel noga med sina estetiska uttrycksmedel när det kommer till kläder. För elevernas del handlar det om markörer, markörer för grupptillhörighet. Lär man sig namnen på olika stilar har man verktyg att prata om det och mode är ett stort område.

LÄSTIPS!

*Slöjd som berättelse.
Om skolungdom och
estetiska perspektiv.
Mäkelä, E (2011).*

Bedömning

Inför varje uppgift eller nytt arbetsområde är det viktigt att göra det tydligt för eleverna vilka delar av ämnets syfte som undervisningen ska behandla. På så vis får eleverna möjlighet att utveckla de förmågor som ligger till grund för betygssättningen.

Här följer några olika exempel på elevarbeten som har bedömts nå betygsstegen E, C och A i årskurs 6 respektive årskurs 9. Exempelen utgår från de delar av kunskapskraven som har den tydligaste kopplingen till slöjdföremåls uttryck. Bedömningsmatriserna är hämtade från Skolverkets bedömningsstöd för årskurs 6 respektive årskurs 9 i slöjd⁵ och har fyllts på med ytterligare några exempel på elevers resonemang.

---

5. Skolverket. *Bedömningsstöd i årskurs 6, slöjd* respektive *Bedömningsstöd i årskurs 9, slöjd*.

Bedömning årskurs 6

Långsiktigt mål: Förmågan att tolka slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck.

ÅK 6	E	C	A
Del av kunskapskrav för årskurs 6	Dessutom tolkar eleven slöjdföremåls uttryck och för då enkla resonemang om symboler, färg, form och material.	Dessutom tolkar eleven slöjdföremåls uttryck och för då utvecklade resonemang om symboler, färg, form och material.	Dessutom tolkar eleven slöjdföremåls uttryck och för då välutvecklade resonemang om symboler, färg, form och material.
Progression	Uttrycken enkla , utvecklade och välutvecklade används för att ange kvaliteten på elevens resonemang. Mer utvecklade resonemang kan innefatta flera olika kopplingar, längre resonemangskedjor eller en avvägd balans mellan detaljer och helhet.		
* Exempel på en elevs resonemang inför ett arbete	"Jag ska utgå från märket för min basketklubb. Färg och form är som det är. Jag vill göra den i guldfärgad metall för att visa att klubben är bäst".	"Jag ska göra ett peace-märke, jag tänker brodera på en tovad bakgrund, där färgerna harmonierar för att ge ett lugnt och fredligt uttryck".	"Min låda ska föra tankarna till en 50-talsbil med mycket krom. Formen ska vara rund och bullig. Ska försöka fejka en antenn med rävsvars som gamla raggbilar brukade ha".
Exempel på resonemang kring elevens eget föremål efter genomfört arbete	"Eftersom vi skulle göra något som förde tankarna till skog och natur valde jag att måla lådan grön och tovade en svamp som jag satte på skåpsluckan".	"Eftersom temat var skog och natur gjorde jag en barkyta på skåpsluckan genom att limma fast bitar av bark. De andra delarna av skåpet målade jag i olika bruna nyanser för att det skulle gå bra ihop med barkbitarna och förstärka skogskänslan".	"Utifrån temat skog och natur ville jag föra tankarna till en bit träd-stam. Därför försökte jag skapa en barkyta som såg rundad ut på skåpsluckan. I underkant av skåpsluckan har jag målat årsringar. Jag har också använt lite grå ull för att symbolisera mossor".
* Exempel på en elevs resonemang kring ett föremål framställt av någon annan	"Tomten är röd, tjock och har skägg precis som en tomte ska ha. Det gör att den ser gammal och glad ut".	"De röda och vita färgerna tillsammans med skägg, glasögon och en rund näsa gör att man ser att det är en snäll tomte".	"Det är luvan och skägget i rött och vitt som gör att man ser att det är en tomte, även om det finns gråa tomtar också. Å så att den är lite rund, go och ser snäll ut. Undrar vad det blir om man byter färg eller gör den arg istället".

* Exemplet ingår inte i Skolverkets bedömningsstöd

Bedömning årskurs 9

Långsiktigt mål: Förmågan att tolka slöjdföremåls estetiska och kulturella uttryck.

Åk 9	E	C	A
Del av kunskapskrav för årskurs 9	Dessutom tolkar eleven slöjdföremåls uttryck och för då enkla resonemang med kopplingar till egna erfarenheter samt trender och traditioner i olika kulturer.	Dessutom tolkar eleven slöjdföremåls uttryck och för då utvecklade resonemang med kopplingar till egna erfarenheter samt trender och traditioner i olika kulturer.	Dessutom tolkar eleven slöjdföremåls uttryck och för då välutvecklade resonemang med kopplingar till egna erfarenheter samt trender och traditioner i olika kulturer.
Förhållande till kunskapskrav i årskurs 6	Här är värdeorden gemensamma i kunskapskraven för årskurs 6 och årskurs 9. Skillnaden ligger i att elevens tolkningar och resonemang i årskurs 6 fokuserar på symboler, färg, form och material, medan kunskapskraven i årskurs 9 beskriver att eleverna ska göra kopplingar till egna erfarenheter samt trender och traditioner i olika kulturer.		
Progression	Uttrycken enkla , utvecklade och välutvecklade används för att ange kvaliteten på elevens resonemang. Mer utvecklade resonemang kan innefatta flera olika kopplingar, längre resonemangskedjor eller en avvägd balans mellan detaljer och helhet.		
* Exempel på elevresonemang inför ett arbete	"Jag vill att väskan ska ha en känsla av second hand, därför vill jag göra trycket lite otydligt så den ser gammal ut. Den ska dekorerar med paljetter som jag gjorde på min jacka när vi jobbade med återbruk".	"I Mexiko där jag kommer från använder man mycket mer och klarare färger i inredningen. Jag vill göra en mexikansk vas. Ska svarva och sedan måla så att det ser ut som keramik".	"Jag vill att min fågelmatare ska påminna om "Turning Torso", vara lite vriden. Har tänkt att det ska var olika våningar för olika frön. Vridningen ska jag göra på samma sätt som när vi arbetade med svep".
*Exempel på resonemang kring elevens eget föremål efter genomfört arbete	"Jag ville gärna tova igen så jag valde det till min fantasiödlas. Färgerna gör att den ser lite indiansk ut".	"Min hatthylla ser modern och cool ut, samma blanka svart färg som på baksidan av en padda. Krokarna i matt metall gör att det ser lite ut som i ett restaurangkök".	"Jag ville att smyckeskrinet skulle upplevas som mjukt fast det är av metall, därför valde jag att forma locket i mjuka vågor. När jag emaljerade la jag lite mörkare emalj i vecken för att förstärka känslan av djup".
Exempel på en elevs resonemang kring ett föremål framställt av någon annan	"Jag tycker kavajen ser högtidlig men gammaldags ut. Den ser ut som om en sån man hade på sig förr när man gick i kyrkan på söndagarna".	"Jag tror bokhyllan är från 1970-talet. Färgen, stilen och de fula vitrindörrarna påminner om foton från min mormor och morfars första lägenhet".	"Jag uppfattar att smycket har kopplingar till samiskt hantverk genom blandningen av trä, horn och detaljer i silver. Samtidigt känns det modernt genom den graverade dekoren. Jag känner igen flera av symbolerna från emokulturen".

* Exemplet ingår inte i Skolverkets bedömningsstöd

Referenser

Arnqvist Engström, F. (2015). *Gerillaslöjd. Garngraffiti, DIY och den handgjorda revolutionen*. Hemslöjdens förlag.

Broman, A, Frohagen, J, Wemmenhag, J. (2013). *Vad kan man när man kan tillverka ett uttryck i slöjdföremål?* Forskning om undervisning och lärande nr 10.

Homlong, S. (2011). *Samtal om estetiska aspekter i textilslöjden*. Techneserien vol 18:1. Vetenskapliga perspektiv och metoder inom slöjdfältet.

Mäkelä, E. (2011). *Slöjd som berättelse. Om skolungdom och estetiska perspektiv*. Doktorsavhandling i Pedagogiskt arbete, nr. 41. Umeå: Institutionen för estetiska ämnen: Umeå universitet.

Westerlund, S. (2015). *Lust och olust – elevers erfarenheter i textilslöjd*. Umeå: Institutionen för estetiska ämnen: Umeå universitet.

Skolverket (2011). *Allmänna råd för planering och genomförande av undervisningen*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket. *Bedömningsstöd i årskurs 6, slöjd respektive Bedömningsstöd i årskurs 9, slöjd*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2011). *Kommentarmaterial till kursplanen i slöjd*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2016). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket, (2015c). *Slöjd i grundskolan. En nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 och 9*. Rapport 425. Stockholm: Skolverket.

Slöjdämnet är ett skolämne där manuellt och intellektuellt arbete förenas. Att arbeta med slöjd utvecklar kreativiteten och stärker tilltron till den egna förmågan att klara uppgifter i det dagliga livet. Att tolka estetiska och kulturella uttryck är en av fyra förmågor som eleverna ska ges möjlighet att utveckla i ämnet. Det här stödmaterialet är framtaget för att stödja och inspirera slöjdlärare i arbetet med att tolka estetiska och kulturella uttryck.

Materialet vänder sig i första hand till verksamma lärare i slöjd och rektorer som leder och samordnar det pedagogiska arbetet. Materialet kan även vara av intresse för skolhuvudmän och lärare som arbetar i förskoleklassen och fritidshemmet.

Skolverket

www.skolverket.se